

Arvoisa juhlaväki,

On ilo juhlistaa 107-vuotiasta itsenäistä Suomea yhdessä teidän kanssanne. Haluaisin kiittää kunniaa saada pitää itsenäisyyspäivän juhlapuhe Viitasaaren nuorisovaltuuston puheenjohtajana. Pohditaan kohta hieman Suomen tulevaisuutta, mutta ensin palataan takaisin alkuun.

Itsenäisyyden taival tähän päivään ei ole ollut helppo. Suomen itsenäistyttyä vuoden 1917 lopussa maa ajautui sisällissotaan. Oli epäselvää, kelle ylin valta kuului. Suuri osa kansasta kärsi köyhyydestä, kun varallisuus oli kertynyt pienelle joukolle. Vaikka vuoden 1918 sota ei kestänyt hirveän pitkään ja itsenäisyys säilyi, sota jätti syvän kuilun kansalaisten välille. Sodan jälkeisillä vankileireillä kumpikin osapuoli teki hirveitä tekoja. Suurin osa sodan uhreista menehtyikin vasta varsinaisten taisteluiden päätyttyä. Kahtiajakautunutta Suomea ei ollut helppoa alkaa rakentamaan itsenäiseksi valtioksi.

Kun Saksa hävisi ensimmäinen maailmansodan, Suomen tuleva kuningas peruutti tulonsa ja Suomesta tuli tasavalta. Pian demokratiaa uhkasivat kuitenkin maan sisäiset ääriliikkeet, jotka olivat saaneet innoitusta muualta Euroopasta. 1920- ja 30-luvuilla oikeistoradikalismi sekä kommunismi tarjosivat kansalaisille helppoja ratkaisuja maan ollessa talousongelmissa. Kiitos vahvan presidentin ja taloudellisen tilanteen paranemisen, Suomen demokratia kesti kapinat. Samaan aikaan Euroopassa levottomuudet lisääntyivät ja toinen maailmansota teki tuloaan. Suomikin alkoi valmistautua puolustautumaan.

85 vuotta sitten Mainilan laukaukset antoivat Neuvostoliitolle ”syyn” hyökätä Suomeen. Suurvallalla oli tavoitteena vallata koko maa tai ainakin aluksi Etelä-Suomi, ja katkaista Suomi-neito vyötäisiltä. Sotasuunnitelma ei kuitenkaan toteutunut aivan tavoitteiden mukaisesti. Puna-armeija oli varautunut lyhyeen sotaan heikoilla varusteilla, ja talvi yllätti. Suomalaisotilaat taas tunsivat maaston hyvin ja käyttivät muun muassa nerokasta mottitaktiikkaa. Vasta yhteisen vihollisen edessä kansalaiset olivat valmiita unohtamaan vanhat kaunat ja heidät valtasi talvisodan henki. Naiset valmistivat panoksia tehtailla ja varmistivat muun huollon. Menestyksestä huolimatta Suomi joutui Moskovan rauhan ehdoissa antamaan Hangon Neuvostoliiton tukikohdaksi ja luopumaan Karjalasta, Sallan alueesta sekä Kalastajasaarenon pohjoisosasta. Moni suomalainen joutui jättämään kotinsa.

Hyvät kuulijat, kodin jättäminen ei koskaan ole ollut helppoa. Siitä kertoo koskettavasti Veikko Lavin säveltämä ja sanoittama Evakon laulu, josta luen nyt ensimmäisen säkeistön. Laulu on kirjoitettu lapsen näkökulmasta.

”Illalla kun äiti peitti mua nukkumaan
en aavistanut mitä aamu tuopi tullessaan
Yöllä oli metsään tullut julma tykkipatteri
evakoiden tumma rivi tiellä hiljaa vaelsi

Selvään kuului sodan pauhu rajan pinnassa
epävarmuus jäyti Karjalaisten rinnassa
Varttitunti lähtöaikaa meille silloin annettiin
naapurimme heinäkärriin kalliit nyytit kannettiin

Häipyi rakkaat mannut sekä kotikujan pää
sinne kattoin päälle oma taivasläntti jää
Kyyneleiden määrää en vain enää ole muistanut
Karjalaisten elon tahtoa ei sota suistanut”

Karjalaisten rohkeus oli ihailtavaa. He eivät menettäneet toivoaan, vaikka kaiken muun menettivät. Koko Suomi kärsi taloudellisista vaikeuksista. Väli rauhan aikana jouduttiin säännöstelemään suurten puolustusmenojen ja huonon ulkomaankaupan takia. Suomi sai seistä varpaillaan. Neuvostoliitto painosti joukoillaan itäisellä rajalla ja miehitti etelästä Baltian maat. He kulkivat Suomen läpi Hangon sotilastukikohtaan. Samaan aikaan toisen maailmansodan vastakkaisella puolella taisteleva Saksa lähestyi Suomea. Hitlerin joukot olivat miehittäneet Tanskan sekä Norjan ja kulkivat nyt Vaasan kautta pohjoiseen.

Kesäkuussa 1941 Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoon Barbarossa-suunnitelman mukaisesti myös Suomen rajalta. Suomi julistautui puolueettomaksi, mutta joutui puolustamaan itsenäisyyttään taistellen puna-armeijaa vastaan saksalaisten kanssa. Kuitenkin suomalaiset salaa haaveilivat menetettyjen alueiden takaisin valtaamisesta. Joukot ylittivätkin vanhan rajan sodan hyökkäysvaiheessa, jolloin siirtoväki pääsi palamaan Karjalaan ja aloittamaan jälleenrakennuksen. Sota kuitenkin pitkittyi. Suomen yllätykseksi Neuvostoliitto teki suurhyökkäyksen kesällä 1944 ja suomalaiset joutuivat vetäytymään. Tappiot olivat suuret. Jatkosodassa kuoli yli kolme kertaa enemmän suomalaisia kuin talvisodassa. Lisäksi rauhanehdot olivat järkyttävät. Suomi menetti Petsamon sekä uudelleen valtaamansa Karjalan. Saksalaiset piti karkottaa Suomen alueelta välittömästi ja Porkkala luovuttaa Neuvostoliiton sotilastukikohdaksi Hangon sijaan. Noin 400 yhteisöä ja järjestöä jouduttiin lakkauttamaan "Hitleriläismielisyyden" takia. Kaiken tämän päälle Suomi joutui maksamaan Neuvostoliitolle sotakorvauksia 20 % valtion budjetista.

Jatkosodan jälkeen Neuvostoliiton valvontakomissio tuli Suomeen valvomaan rauhanehtojen toteutumista. Sotasyllisyysoikeudenkäynneissä tuomittiin tiettyjä suomalaisia poliitikkoja, joita syytettiin sodan aiheuttamisesta. Saksalaiset eivät lähteneet Suomesta omin ehdoin, joten suomalaiset joutuivat karkottamaan vanhat aseveljet väkisin. Aluksi kumpikin osapuoli vältteli taisteluja ja saksalaiset vetäytyivät rauhallisesti Lappiin päin. Tämä ei kuitenkaan sopinut liittoutuneiden valvontakomissiolle ja suomalaiset joutuivat hoputtamaan saksalaisia aseellisesti. Saksalaiset joukot kostivat polttamalla Lapin maan tasalle. Rauhanehtojen toimeenpanon lisäksi Suomen piti taas asuttaa siirtoväki. Evakkoja oli sekä Karjalasta että Lapista. Aseveljeys häviäjävallan kanssa oli Suomelle piinallista. Suomalaiset ehtivät solmia suhteita maassa olleiden saksalaisten kanssa ja heidät karkotettuaan suhteista vaiettiin.

Sodan jälkeinen jälleenrakentaminen oli raskasta. Lapissa kaikki piti aloittaa alusta. Samaan aikaan sotakorvausten määräaika painoi päälle. Suomen oli pakko kehittää teollisuuttaan nopeasti. Sotakorvaukset saatiin kuin saatiinkin maksettua tavoiteajassa ja maamme oma talouskasvu sekä hyvinvointivaltion rakentaminen saattoi alkaa. Kylmä sota taustalla Suomen täytyi olla tarkkana puolueettomuudestaan säilyttääkseen itsenäisyyden. Maa yritti miellyttää Neuvostoliittoa välttääkseen suuret hankaluudet.

Pikkuhiljaa maamme alkoi kääntyä enemmän länsi-Eurooppaan ja Pohjoismaihin päin liittyen lopulta Euroopan Unioniin 1995 ja Pohjois-Atlantin puolustusliittoon Natoon 1,5 vuotta sitten.

Arvoisa juhlayleisö, tämä tiivistetty itsenäisen Suomen historia on meille kaikille tuttu. Osa on kokenut tapahtumia itse, ja jos ei ole, tarinat ovat kulkeutuneet sukupolvilta seuraaville. Historiasta on aina monia versioita. Vaikka pyrittäisiin kuinka olemaan puolueettomia, aina taustalla on ihminen, jolla on omia näkemyksiään. Tämän kertomuksen olen oppinut koulun historian tunneilta. Minun ikäpolveni ei välttämättä ole enää kuullut tarinoita sodista kotoa. Vanhemmat tai isovanhemmat eivät ole eläneet sotien aikana. Toivon, ettemme silti unohtaisi ja lakkaisi olemasta kiitollisia niille, jotka ovat suojelleet Suomemme itsenäisyyttä.

Nyt sota on lähempänä meitä kuin hetkeen, kun naapurimaamme hyökkäsi Ukrainaan melkein kolme vuotta sitten. Se on asettanut Suomen ja muut länsimaat uuden turvallisuusuhan alle. Vielä kun Trump nousee Yhdysvaltojen presidentiksi, peli menee arvaamattomaksi. Uusia entistä tehokkaampia aseita kehitellään koko ajan ja ydinaseilla pelotellaan ihan taktisistakin syistä. Suomessa onneksi on varauduttu hyvin. Olemme liittyneet Natoon ja huoltovarmuus pelaa. Nyt arvaillaan, auttoiko Natoon liittyminen itsenäisyyden turvaamista, jos Yhdysvallat kieltäytyykin auttamasta. Toisaalta en tiedä, onko tilanne kuitenkin niin poikkeuksellinen, kun miettii historiaa. Onhan jonkinlainen sodan pelko ollut lähes aina läsnä.

Vaikka kolmatta maailman sotaa ei syttyisikään, Suomen tulevaisuus ei näytä pelkästään valoisalta. Kansallista tulevaisuutta on mahdotonta tarkastella miettimättä koko maailman tulevaisuutta. Yksi suurimmista haasteista on ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen. Emme voi torjua koko muutosta, vaan pystymme enää hidastamaan sitä, mutta hidastamiseenkin tarvittaisiin nopeita ja tehokkaita toimia. Joudumme muuttamaan kulutustapojamme ja muita käytänteitämme.

Maapallon keskilämpötila nousee vääjäämättä. Vielä on vaikea ennustaa tarkasti, mihin kaikkeen se vaikuttaa, mutta merkkejä Suomessakin on jo nähtävissä. Muistatteko esimerkiksi viime kesien helleaallot? Tai ennennäkemättömät myrskyt ja tulvat? Jos Golf-virta ei muutu, Suomessa ilmastovyöhykkeet nousevat pohjoisemmaksi ja pohjoisen lajit katoavat. Vieraslajit syrjäyttävät etelämmästä tilaa alkuperäisiltä kasveilta ja eläimiltä. Vaikka myös hyötykasvien kasvukausi pidentyisi,

tuhohyönteiset lisääntyvät ja kasvitauteja voi tulla lisää. Maataloudelle on siis sekä hyötyä että haittaa. Tärkeintä olisi kuitenkin saada puhdas ruoka riittämään kaikille. Myös Suomen vihreä kulta eli metsät saattavat toisaalta hyötyä lämpötilan noususta ja hiilidioksidin määrän lisääntymisestä, mutta todennäköisesti tuhot tulevat kasvaman samassa suhteessa. Muualla maailmassa kuivuus ja kuumuus tekevät elämisestä mahdotonta, jolloin pakolaisuus lisääntyy. Toisaalta silloin Suomi voitaisiin nähdä houkuttelevana maana, johon muutettaisiin töihin.

Suomessahan tarvittaisiin osaavia työntekijöitä, sillä työvoimapula on suuri ongelma jo nyt. Väki ikääntyy ja syntyvyys laskee, jolloin julkisten palveluiden rahoittaminen vaikeutuu. Suomi velkaantuu niin kuin muutkin Euroopan maat. Miten takaamme maamme rakentajien arvokkaan hoidon, kun hoitajia eikä rahaa ole? Samaan aikaan useat kärsivät työttömyydestä, kun työvoiman tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa. Epätasa-arvoisuus lisääntyy, kun keskituloisten määrä vähenee. Suomessa on edelleen asunnottomuutta, päihdeongelmia ja väkivaltaa. Miten kestävyysvaje on mahdollista ratkaista, jos kansalaiset voivat niin huonosti? Työssäkäyvät uupuvat ja nuoret ahdistuvat. Mielenterveys sairauksista on tullut uusia kansansairauksia. Ehkä teknologian kehitys ja tekoäly voivat auttaa meitä. Tai sitten tarvitsemme yhteiskunnan rakennemuutoksen.

On hienoa, että Suomessa on satsattu koulutukseen. Se on kaikille mahdollista varallisuudesta riippumatta. Kuitenkin ollaan huolissaan lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen heikkenemisestä. Suomessa on myös huomattavissa ilmiö, jossa tytöt menestyvät koulussa paremmin kuin pojat. Silti pojat päätyvät korkeampipalkkaisiin töihin. Minusta sukupuolittuminen on erittäin huolestuttavaa. Se on nähtävissä myös nuorten miesten ja naisten välisissä poliittisissa arvoissa. Nuoret miehet ovat yhä useammin oikeistokonservatiivisia ja naiset vasemmistoliberaaleja. Siihen vaikuttavat muun muassa yhteiskunnan epätasa-arvo ja sosiaalisen median polarisoituminen. Some syöttää vain tietyn arvomaailman ajatuksia, eivätkä nuoret törmää muihin ajatuksiin kuin negatiivisesti kärjistettynä, jolloin vastakkainasettelu lisääntyy. Se on erittäin ikävää ja tulee aiheuttamaan ongelmia niin poliittisessä päätöksenteossa kuin ihmissuhteissakin.

Aivan kuin historiassa, nykyäänkin populistiset ääriliikkeet antavat ratkaisuja. Se ei kuitenkaan ole kovin usein johtanut mihinkään hyvään. Onneksi Suomessa demokratia on kohtalaisen vakaalla pohjalla, vaikka huolena on ollut myös nuorten alhainen äänestysaktiivisuus. Tulevatko kaikkien äänet kuuluviin

yhteiskunnassamme? Jäävätkö tietyt ikäryhmät, sukupuolet tai vähemmistöt näkymättömäksi vai eikö heitä vain kiinnosta? Toivoisin, että suurinta osaa suomalaisista kiinnostaisi, koska ratkaisuja täytyy tehdä yhdessä mahdollisimman moni huomioiden. Vaikka demokratia on hidasta, se on tähän mennessä todistettu parhaaksi vaihtoehdoksi.

Hyvät viitasaarelaiset, Suomi on alueiltaan hyvin eriarvoinen. Taloudellista kasvua tapahtuu lähinnä suurissa kasvukeskuksissa Etelä-Suomessa. Miltä siis näyttää rakkaan kotikaupunkimme tulevaisuus? Kaupungistuminen on ollut Suomessa jo pitkään trendinä, eikä suurta muutosta ole oikeastaan havaittavissa. Korona-aikana toivomme heräsi, josko kaupunkilaiset tulisivat mökeilleen etätöihin ja löytäisivät maaseudun rauhan, mutta pian kaupunkien monipuoliset palvelut taas kutsuivat heitä. Vaikka koko Suomessa lapsien määrä vähenee, se on erityisen hyvin havaittavissa täällä meillä. Ryhmät pienenevät ja ryhmien määrät vähenevät kouluissa. Mistä saisimme lisää lapsiperheitä?

Toisaalta Viitasaari on pohjoisen Keski-Suomen elinvoimaisin kunta. Tulevaisuuden kuvat riippuvat siis siitä, mihin vertaa. Ehkä Viitasaari tulee vielä olemaan kaupunkina houkutteleva ja nykyaikainen kestävä kehityksen edelläkävijä.

Jotta koko Suomessa toimittaisiin kestävästi, meidän on muutettava elintapojamme. Emme voi vain odottaa, että Kiina ja muut suurvallat tekisivät osansa, sillä me olemme ulkoistaneet päästömme niihin. Kaikkien työtä tarvitaan. Sama pätee sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan rakentamiseen: suomalaisten on vedettävä yhtä köyhtä. Emmehän halua tehdä turhaksi kaikkea hyvää, mitä aikaisemmat sukupolvet ovat meitä varten rakentaneet. Lisäksi meidän on toimittava diplomaattisesti ja vältettävä konflikteja, jotta sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä yhteiskunnan yrittäminen on edes mahdollista. Ihan viimeiseksi: emme koskaan saa menettää toivoa, sillä suomalaisella sisulla on pärjätty ennenkin.

Hyvää itsenäisyyspäivää kaikille!

Kiitos.